

นวัตวิถีสถิติภูมิปัญญาวิถีพุทธสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก*

INNO-LIFE OF BUDDHIST WISDOM TO SUSTAINABLE TOURISM OF NOENMAPRANG DISTRICT, PHITSANULOK PROVINCE

พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิกุล (สุเทพ ดีเยี่ยม),
พระครูรัตนสุตาภรณ์ (ธีรเดช โพธิ์ทอง), พระราชรัตนสุธี (ขวัญรัก เกษรบัว),
พระมหาเทวประภาส มากคล้าย, ญัณยานี บุญทองคำ, จุมพต อ่อนทรวง
Phrakrupaladsuwattanabuddhikun (Suthep Deeyiam),
Phrakrurattanasutaphorn (Teeradet Photong), Phrarajrattanasudhi (Khaunrak Gaesonbau),
Phramaha Tevaprapas Makklay, Nattayanee Boontongkham, Chumphot Onsuang
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: tevaprapas@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. พัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2. พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และ 3. เพื่อสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยววิถีพุทธอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก เป็นการวิจัยผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) เป็นหลักและสนับสนุนด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) โดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นตัวแทนชุมชน ภาครัฐ พระสงฆ์ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ จำนวน 24 รูปหรือคน แบบสอบถามเชิงปริมาณ 400 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 10 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า 1. ชุดความรู้ ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยว ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและวัฒนธรรม รวมถึงเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนในเขตอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสความงามของธรรมชาติ วิถีชีวิต สังคมวัฒนธรรม และได้ร่วมกิจกรรมการทำผลิตภัณฑ์ชุมชนร่วมกับชาวบ้าน 2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้แก่ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์และป้ายสินค้า โดยคำนึงถึงรูปแบบ ความแข็งแรง ราคาที่เหมาะสม ความสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ ความงาม ความสะดวกในการใช้งาน การดูแลรักษา ความปลอดภัย และการ

*Received September 29, 2022; Revised October 10, 2022; Accepted October 11, 2022

ขนส่งที่รวดเร็ว และ 3. การสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสามารถจัดทำเป็นกลยุทธ์ หรือ องค์ประกอบที่สำคัญได้ 7 ด้าน ซึ่งสามารถกำหนดเรียงลำดับความจำเป็นในการนำไปปฏิบัติ จากผลการวิจัย ได้แก่ การมีส่วนร่วมของชุมชน ชีตความสามารถในการรองรับ การบริการแก่นักท่องเที่ยว การบริหารจัดการการท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์ชุมชนทางการท่องเที่ยว กิจกรรมและ กระบวนการท่องเที่ยว รวมถึงทรัพยากรการท่องเที่ยว

คำสำคัญ: นวัตกรรม; วิถีพุทธ; การท่องเที่ยว

Abstract

Objectives of this research were: 1. To develop a knowledge set of local wisdom 2. To promote tourism to develop community products and 3. To manage the capacity building of Buddhist tourism potential at Noen Maprang District Phitsanulok Province, conducted by the mixed research methods, the qualitative research as the main method supported by the quantitative research. Data were collected by in-depth-interviewing 24 Key Informants who were involved in tourist attractions and the quantitative research used questionnaires to collect data from 400 samples and 10 participants in focus group discussion.

The results were found that: 1. A set of knowledge and local wisdom to promote tourism were as follows; Tourism resources, Local wisdom showing the relationship between the physical environment and the culture of the community, Products from local wisdom, community tourism routes, where tourists will experience the beauty of nature, lifestyle, social culture and participated in community product making activities with the villagers. 2. Community products development to promote tourism was found what should be developed in the beginning is the development of packaging and product labeling. taking into account the following formats strong, reasonable selling price, able to meet the needs of users, beauty, comfortable to use, Maintenance, safe and fast transportation. (3) Key components to strategic success factors in managing the capacity building in tourism were determined to be used to develop strategy or important components that are suitable for practical implementation in 7 areas namely, community participation, support capacity, service to tourists, tourism management, tourism community products, tourism activities and process, and tourism resources.

Keywords: Inno-Life; Buddhist Wisdom; Tourism

บทนำ

จากการเกิดวิกฤตการระบาดทั่วของไวรัสโคโรนา-19 พ.ศ. 2562-2563 ที่เกิดการระบาดทั่วโลกที่กำลังดำเนินไปของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 โดยมีสาเหตุมาจากไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ เริ่มต้นขึ้นในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 อันนำมาสู่การประกาศดักกักนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ และจำกัดการเดินทางท่องเที่ยวของผู้คนเป็นเวลาหลายเดือน ในกลางปี พ.ศ. 2563 (ราชกิจจานุเบกษา, 2563) เพื่อสนองต่อการป้องกันการดำเนินของโรคดังกล่าว ทำให้ส่งผลกระทบต่อแนวคิดในการจัดการชุมชนในรูปแบบนวัตกรรมวิถี เพื่อให้มีศักยภาพพร้อมรองรับเป็นแหล่งท่องเที่ยวของกรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งเน้นการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวระดับชุมชน อันเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 ซึ่งเป็นแนวคิดที่น่าสนใจและประสบความสำเร็จในบางพื้นที่ ก่อนเหตุการณ์ระบาดทั่วของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 มาโดยลำดับ โดยส่วนใหญ่มุ่งเน้นการพัฒนาในบริบทชุมชนวิถีพุทธที่มีความสอดคล้องกับบริบทชุมชนบ้านและวัด ที่เอื้อเพื่อพึ่งพาอาศัยกันและกัน ซึ่งเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจจากภาคบริการ ที่ประสบกับวิกฤตภาคบริการที่เผชิญกับปัญหารายได้ลดน้อยลง (The World Bank, 2021) แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยมุ่งเน้นการท่องเที่ยวในรูปแบบเดิมไม่ประสบผลสัมฤทธิ์เท่าที่ควร ภายใต้วิกฤตที่มีการจำกัดการเคลื่อนย้ายของผู้คน

แต่จากการรายงานผลการแพร่ระบาดของโรคในประเทศไทยดังกล่าวในกลางปี พ.ศ. 2563 ประเทศไทยอยู่ในจุดที่ได้รับการยอมรับเรื่องการป้องกันโรคระบาดจากนานาชาติ และวิถีชุมชนชนบทเป็นส่วนหนึ่งที่ได้รับอานิสงส์จากการดำเนินไปของเศรษฐกิจในฐานรากภายใต้วิกฤต (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2564) ทำให้พบว่าจุดแข็งของชุมชนในรูปแบบนวัตกรรมวิถี สามารถปรับตัวเรียนรู้เพื่อการอยู่รอดทั้งของบุคคลชุมชนและสังคม แสดงได้ประจักษ์ชัดว่าภายใต้วิกฤตทั้งทางเศรษฐกิจหรือสาธารณสุข ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงและอยู่รอดของชุมชนไทย โดยในพื้นที่อำเภอเนินมะปรางก่อนการระบาดได้เคยพึ่งพิงการท่องเที่ยวจากภายนอกเป็นส่วนในการส่งเสริมอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยวชุมชน แต่จากผลของการระบาด ปรากฏการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และแนวคิดในการปรับตัวของชุมชนที่สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในมิติบริบทของชุมชน เพื่อรับมือกับสถานการณ์ได้อย่างน่าสนใจ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2564)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีแนวทางสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาศึกษา เพื่อประยุกต์หารูปแบบนวัตกรรมวิถีของชุมชนภายใต้ภูมิปัญญาท้องถิ่นวิถีพุทธ นำมาสู่การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในพื้นที่อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นพื้นที่อำเภอรอยต่อกับจังหวัดพิษณุโลกและจังหวัดพิจิตร ที่ชุมชนสามารถบริหารจัดการจนอยู่รอดได้ภายใต้วิกฤตดังกล่าว อีกทั้งบริบทพื้นที่ยังมีความหลากหลาย มีทั้งอุทยานแห่งชาติแหล่งท่องเที่ยวและจุดแข็งด้านภูมิปัญญาวิถีชีวิตวัฒนธรรมวิถีพุทธที่สำคัญ อำเภอหนึ่งของจังหวัดพิษณุโลก เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านวิชาการ ค้นหาคำตอบ และ

ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ในพื้นที่อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนอย่างแท้จริงต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นวิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
3. เพื่อสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยววิถีพุทธ อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเป็นการวิจัยผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) ที่ใช้เทคนิควิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) เทคนิคกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning Technical) เพื่อตอบโจทย์วัตถุประสงค์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนทางการท่องเที่ยว และเทคนิคการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นหลักและสนับสนุนด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) เพื่อยืนยันให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นที่มีความน่าเชื่อถือและใช้ได้จริงในทางปฏิบัติ

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่ ประชาชนในอำเภอเนินมะปราง กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยว ประชาชนชาวบ้าน และผู้นำชุมชน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย รวมจำนวน 23 รูปหรือคน กลุ่มตัวอย่าง สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก Department of Local Administration (2022) จากจำนวน 58,204 คน โดยการวิจัยครั้งนี้ กำหนดจำนวนขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan (1970) โดยการสุ่มประชาชนในพื้นที่ โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้จำนวน 400 คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่ใช้เทคนิคในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) รวมจำนวน 10 รูปหรือคน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยมี 4 รูปแบบ ประกอบด้วย 1) การศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) 2) การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview

Semi-Structure) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่งและสอง 3) แบบสอบถามเชิงปริมาณ (Questionnaire) โดยวิเคราะห์และจัดลำดับองค์ประกอบโดยใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย เบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐานด้วยค่าที (t-test) และค่าเอฟ (f-test) โดยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way Anova) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่สาม และ 4) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ทุกประเด็น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสอบถามเชิงปริมาณ และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ เก็บข้อมูลภาคสนามระหว่าง วันที่ 1 ถึง 31 มีนาคม พ.ศ. 2565

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี เมื่อผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลและดำเนินการตรวจสอบข้อมูลตามขั้นตอนแล้ว จากนั้นผู้วิจัยจะได้ดำเนินการสังเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ใน 3 ประเด็น คือ 1) วิเคราะห์สภาพ บริบทและชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นวิถีพุทธ ที่มีศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยว 2) วิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธและ 3) ศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบที่สำคัญต่อการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยววิถีพุทธ อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก โดยการนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) เพื่อให้ได้แนวทางเพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในระดับนโยบาย ชุมชน และองค์กร

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ การพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นวิถีพุทธเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า 1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวของอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก เดิมเป็นป่าดงดิบที่เต็มไปด้วยต้นไม้และสัตว์ป่า ห่างไกลจากผู้คน ลักษณะภูมิประเทศประมาณร้อยละ 45 เป็นภูเขาหินปูนอายุกว่า 300 ล้านปี มีถ้ำอยู่มากมาย ซึ่งตัวอำเภออยู่ห่างจากตัวเมืองจังหวัดพิษณุโลกประมาณ 68 กิโลเมตร มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่งดงามน่าสัมผัส และมีแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับบริบทธรรมชาติในพื้นที่ 2) ชาวอำเภอเนินมะปรางมีรูปแบบวัฒนธรรมประเพณีที่ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมลาวอีสานกับวัฒนธรรมไทยภาคกลาง ภายใต้ความศรัทธาวิถีพุทธโดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง ซึ่งมีรูปแบบประเพณีที่น่าสนใจ เช่น ประเพณีการไหว้เจ้าพ่อแสนเมือง ซึ่งจัดในวันอังคารข้างขึ้นของเดือนแปด ก่อนวันเข้าพรรษา 1 สัปดาห์ ประเพณีนี้ชาวบ้านเรียกว่า การเลี้ยงเจ้าบ้านประเพณีการแห่ปราสาทผึ้ง 3) ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญ ได้แก่ ภูมิปัญญาการทอผ้ามัดหมี่ลายขอมะปรางของชุมชนบ้านผารังหมี ตำบลไทรย้อย ภูมิปัญญาการผลิตผ้าย้อมสี

ธรรมชาติของหมู่บ้านซำร้าง ภูมิปัญญาการทำมะม่วงกวนหรือส้มลิ้ม กลุ่มแม่บ้านบ้านคลองซำร้าง ตำบลไทรย้อย อำเภอนิคมบ่งพร่าง ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอเสื่อกก ปัจจุบันมีการปลูกต้นกกไว้ในแต่ละบ้านด้วย ชุมชนที่มีชื่อเสียงในการทอเสื่อกกคือ ชุมชนบ้านผารังไหม 4) ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความหลากหลายตามกลุ่มชุมชนซึ่งมีชาติพันธุ์วรรณนาที่แตกต่างกัน เช่น ผลิตภัณฑ์ OTOP นวัตกรรม บ้านน้ำปาด ได้แก่ หมวกสานไม้ไผ่ กล้วยดอกไม้อบเนย โตก พวงกุญแจบ้าน โคมไฟไม้ไผ่ กระเป๋าผ้าดิบไผ่สาน กล้วย 3 ถดู น้ำพริกป่า ผาชีดดอกพิกุล และแยมกล้วย 5) เส้นทางการท่องเที่ยวชุมชน สามารถนำข้อมูลมาเพื่อจัดทำโปรแกรมท่องเที่ยวชุมชนวิถีพุทธ ในอำเภอนิคมบ่งพร่าง จังหวัดพิษณุโลก เช่น กิจกรรมท่องเที่ยว หัวเขา ผาท่าพล 2 วัน 1 คืน มีจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวอยู่ที่บ้านหัวเขา ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งพร่าง กิจกรรมท่องเที่ยวอนคางบ้านเรา ไม่เหงาแน่นอน 2 วัน 1 คืน มีจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวอยู่ที่บ้านผารังไหม และวัดผารังไหม กิจกรรมท่องเที่ยวมาเที่ยวไทรย้อย น้อยกว่านี้ได้ใจ 3 วัน 2 คืน มีจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวอยู่ที่บ้านผารังไหม และกิจกรรมท่องเที่ยว กอดเขา กอดฉั่น กอดกันที่บ้านมุง 2 วัน 1 คืน มีจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวอยู่ที่บ้านมุงเหนือ ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสทั้งความงามของธรรมชาติ วิถีชีวิตวิถีพุทธ สังคมวัฒนธรรม ศาสนสถานทางพระพุทธศาสนา และเข้าร่วมกิจกรรมการทำผลิตภัณฑ์ชุมชนร่วมกับชาวบ้าน

2. ผลการวิเคราะห์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ อำเภอนิคมบ่งพร่าง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนภายใต้ฐานภูมิปัญญาและวิถีชีวิตวิถีพุทธของชุมชน เพื่อการเพิ่มมูลค่าและการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่เข้าสู่ตลาด ในกลุ่มนักท่องเที่ยว ในธุรกิจโรงแรม ด้วยการกำหนดคุณลักษณะเฉพาะของบรรจุภัณฑ์ ได้แก่ ด้านรูปแบบ ด้านบรรจุภัณฑ์ ด้านคุณภาพ ผลิตภัณฑ์ด้านภูมิปัญญา เพื่อให้มั่นใจว่าจะได้รับบรรจุภัณฑ์ที่ผลิตจากวัสดุตามที่ต้องการ ใช้งานได้ตรงตามประสงค์ ได้รับตามจำนวนที่ต้องการต่อหน่วยขนส่ง และครอบคลุมรายละเอียดที่จำเป็นในการใช้งานทั้งหมด รวมทั้งคุณสมบัติและลักษณะพิเศษที่มีความโดดเด่น พบว่า สัดส่วนของผลิตภัณฑ์ที่ควรศึกษาและพัฒนาเป็นอันดับแรก คือ กลุ่มชุมชนบ้านใหม่ไทยเจริญ รองลงมาคือ กลุ่มจักรสานบ้านเนินดิน เมื่อวิเคราะห์ความต้องการ พบว่า สิ่งที่ควรพัฒนาได้ในเบื้องต้น คือ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์และการป้ายสินค้า โดยคำนึงถึงรูปแบบ มีความแข็งแรง คงทน ความพอดี และควบคู่กับการประหยัด มีราคาขายที่เหมาะสม ผลิตภัณฑ์ต้องมีหน้าที่ใช้สอยถูกต้องตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสะดวกสบาย ผลิตภัณฑ์ที่มีความงาม เป็นส่วนที่ทำให้เกิดการตัดสินใจซื้อ เพราะประทับใจในครั้งแรกที่พบ เช่น สีสันทที่สวยงาม สะดุดตา มีความสะดวกสบายในการใช้งานได้อย่างเหมาะสมกับร่างกายของมนุษย์ที่ใช้งานให้ไม่เกิดความเมื่อยล้าขณะใช้งานในระยะนาน ๆ วัสดุมีความสอดคล้องตามหน้าที่ใช้สอย การดูแลรักษา การสั่งซื้อและคงคลัง รวมถึงจิตสำนึกต่อส่วนรวม ความปลอดภัยต่อผู้ใช้และธรรมชาติ เช่น นำกลับมาใช้ใหม่ มีความปลอดภัย ต้องมีเครื่องหมายเตือน หรือคำอธิบายประกอบ และการขนส่งต้อง

คำนึงถึงการประหยัดค่าขนส่ง ความสะดวกในการขนย้าย ระยะทางและวิธีการ เช่น ทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ หรือแม้แต่บรรจุก้นท์ ว่าปกป้องผลิตภัณฑ์ไม่ให้เกิดการเสียหายขณะขนส่ง หรือกินเนื้อที่ สอดคล้องกับหลักธรรม จริต 6 และอายตนะ 6 ในทางพระพุทธศาสนา

3. ผลการวิเคราะห์ การจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยววิถีพุทธ อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ระดับสภาพในภาพรวมของการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยววิถีพุทธ อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลกในปัจจุบัน เมื่อพิจารณาในภาพรวม ผู้ตอบแบบสอบถามประเมินระดับมีความคิดเห็นต่อระดับสภาพการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยววิถีพุทธ อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลกในปัจจุบัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 2.98) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ความคิดเห็นต่อระดับสภาพการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยววิถีพุทธ อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลกในปัจจุบัน ค่าเฉลี่ยสูงสุด (ค่าเฉลี่ย = 3.68) ในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านกิจกรรมและกระบวนการท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.23) ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด (ค่าเฉลี่ย = 3.10) ในด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนทางการท่องเที่ยว

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) ผลการทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ พบว่า สมมติฐานที่ 1 ถึงสมมติฐานที่ 5 ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรต้น คือ ระยะเวลาจากประสบการณ์การทำงาน, อาชีพ, ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน และความคิดเห็นต่อภาคส่วนที่ควรมีหน้าที่ที่มีต่อสภาพการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยววิถีพุทธ อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งยอมรับสมมติฐาน เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) พบว่า พบว่าคู่ที่มีความแตกต่างกัน ได้แก่ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน 1 ปี หรือต่ำกว่า กับ 4-5 ปี คู่ภาคส่วนที่ควรมีหน้าที่ต่างกัน มีการประเมินสภาพการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยวฯ ต่างกัน ได้แก่ ภาคราชการอื่น ๆ กับสมาชิกในชุมชน

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ และผลการสังเคราะห์ TOWS matrix จากผลการสัมภาษณ์และผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติการผู้เชี่ยวชาญ ในรูปแบบการสนทนากลุ่มเฉพาะ เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2565 ณ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก สามารถจัดลำดับการนำเสนอตามการศึกษาเชิงปริมาณ ที่มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้จากเทคนิคการสัมภาษณ์ เพื่อกำหนดลำดับความจำเป็นในการนำไปปฏิบัติ ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ โดยสามารถนำมาจัดทำเป็นกลยุทธ์ หรือองค์ประกอบที่สำคัญได้ 7 ด้าน ด้านละ 12 กลยุทธ์ เรียงตามลำดับความจำเป็นในการนำไปปฏิบัติคือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนมีความสำคัญเป็นลำดับ 1 (ค่าเฉลี่ย = 2.42) ด้านขีดความสามารถในการรองรับ มีความสำคัญเป็นลำดับ 2 (ค่าเฉลี่ย = 2.48) ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว มีความสำคัญเป็นลำดับ 3 (ค่าเฉลี่ย = 2.99) ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว มีความสำคัญเป็นลำดับ 4

(ค่าเฉลี่ย = 3.03) ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนทางการท่องเที่ยว มีความสำคัญเป็นลำดับ 5 (ค่าเฉลี่ย = 3.10) ด้านกิจกรรมและกระบวนการท่องเที่ยว มีความสำคัญเป็นลำดับ 6 (ค่าเฉลี่ย = 3.32) และด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว มีความสำคัญเป็นลำดับ 7 (ค่าเฉลี่ย = 3.68) ซึ่งจากผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ ยังสามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา ที่สอดคล้องกับจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยวทั้ง 7 ด้าน มาเป็นส่วนในการเสริมการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยววิถีพุทธ อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ให้ประสบผลสำเร็จได้ในทุกมิติอีกด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

1. ชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นวิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ประวัติความเป็นมาของอำเภอเนินมะปราง ทรัพยากรการท่องเที่ยวของอำเภอเนินมะปราง ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญของอำเภอเนินมะปราง ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภอเนินมะปราง และเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนในเขตอำเภอเนินมะปราง ชุดความรู้ภูมิปัญญาที่ค้นพบเป็นเรื่องราวของการสืบทอดประสบการณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตภายในบริบทพระพุทธศาสนา ที่มีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนจากอดีตถึงปัจจุบันที่เป็นไปอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย เป็นธรรมชาติของชาวบ้านที่เชื่อมโยงสืบทอดกันมามิได้ขาด เป็นลักษณะของความสัมพันธ์ภายในโดยคนในชุมชนเอง สอดคล้องกับการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2552) ที่ระบุว่าภูมิปัญญาเป็นความคิดทางสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่งทั้งในลักษณะที่เป็นนามธรรมคือปรัชญาแนวทางในการดำเนินชีวิต และในลักษณะที่เป็นรูปธรรมซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น การทำมาหากิน ศิลปะ ดนตรี หัตถกรรม และสิ่งอื่น ๆ ซึ่งในสังคมใดที่มีการดำรงอยู่มายาวนานย่อมจะต้องมีภูมิปัญญาด้วยกันทุกสังคม

ส่วนเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนวิถีพุทธในเขตอำเภอเนินมะปราง ซึ่งมีความหลากหลายของเส้นทางและกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยที่มาของชุดความรู้ได้มาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น โดยสัมพันธ์กับบริบทศาสนสถานทางพระพุทธศาสนา เช่น วัดถ้ำในบริบทธรรมชาติอันงดงาม สอดคล้องกับการศึกษาของสุจิตราภรณ์ จุสปาโล (2554) พบว่า โปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูปที่เหมาะสมกับชุมชน เพื่อการเรียนรู้วิถีชีวิตความพอเพียงของชาวบ้าน ร่วมกิจกรรมรักษาสันติภาพสิ่งแวดล้อม และบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ เพื่อเอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน และสร้างรายได้จากอาชีพเสริมเรื่องการท่องเที่ยว และการนำแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ วัฒนธรรม และผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ยังสอดคล้องกับ วัชรภรณ์ จันทร์ขำ (2547) พบว่า ชุมชนได้ร่วมกันจัดกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนขึ้นโดยใช้ศักยภาพของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวเป็นหลัก

2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ มีรูปแบบเป็นไปตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้านการตอบสนองจิต 6 และอายตนะ 6 ดังนี้ 1) มีความแข็งแรง 2) มีราคาเหมาะสม 3) สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ 4) ความงาม 5) ความสะดวกสบาย 6) วัสดุมีความสอดคล้องตามหน้าที่ใช้สอย 7) มีความปลอดภัยและ 8) การขนส่ง ซึ่งสอดคล้องกับ ฐานันท์ แก้วพาน และคณะ (2563) ที่ทำการศึกษาวิจัยหลักการและแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์ พบว่า เป็นการรวมกันขององค์ประกอบในงานออกแบบสร้างสรรค์ทั้งทางด้านศิลปะ วิศวกรรมศาสตร์ การวิเคราะห์พฤติกรรมด้านการตลาด และผลกระทบโดยรวมตั้งแต่การคิด การผลิต จำหน่าย การใช้และเสื่อมสลายในท้ายที่สุด จนมีผู้รวบรวมเป็นหลักการ ได้แก่ 1) หน้าที่ใช้สอย 2) ความงาม 3) ความสะดวกในการใช้ 4) ความปลอดภัย 5) โครงสร้าง 6) ราคา 7) วัสดุ 8) กรรมวิธีการผลิต 9) การซ่อมบำรุงรักษา 10) การขนส่ง ซึ่งทั้งหมดนี้รวมอยู่ในกระบวนการออกแบบที่มีระบบและกระบวนการอย่างเป็นขั้นตอน แต่ความเรียบง่ายและวัตถุประสงค์หลักของการยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ยังคงเป็นสิ่งพื้นฐานที่สุดที่จะถูกนำมากล่าวและนำไปปรับใช้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับ สมจินตนา จิรายุกุล (2558) ที่ทำการศึกษาวิจัยการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการที่ดีและการออกแบบผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเขตธนบุรี โดยชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า การบริหารจัดการและการออกแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน คือ บุคคลภายนอกยังไม่รู้จักผลิตภัณฑ์ของกลุ่มชุมชนมากนัก ขาดสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์สินค้า ขาดช่องทางการตลาดใหม่ ๆ และช่องทางการวางขายสินค้าในโอกาสต่าง ๆ จากปัญหาเศรษฐกิจโดยภาพรวมไม่ค่อยดี ทำให้ผู้คนซื้อสินค้าน้อยลง คนจะบริโภคสินค้าที่จำเป็นในชีวิตประจำวันมากกว่า ประกอบกับการสนับสนุนจากภาครัฐยังมีน้อยและขาดความต่อเนื่อง และสถานที่ตั้งของกลุ่มก็ไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินการทางเศรษฐกิจ การพัฒนาออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ มีการสื่อสารเรื่องราวลงบนบรรจุภัณฑ์ และมีตราสัญลักษณ์สินค้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้งสองกลุ่ม พบว่า ลูกคามีความพึงพอใจ และสามารถดึงดูดความสนใจของลูกค้า สร้างมูลค่าของสินค้า และยอดขายที่สูงขึ้น

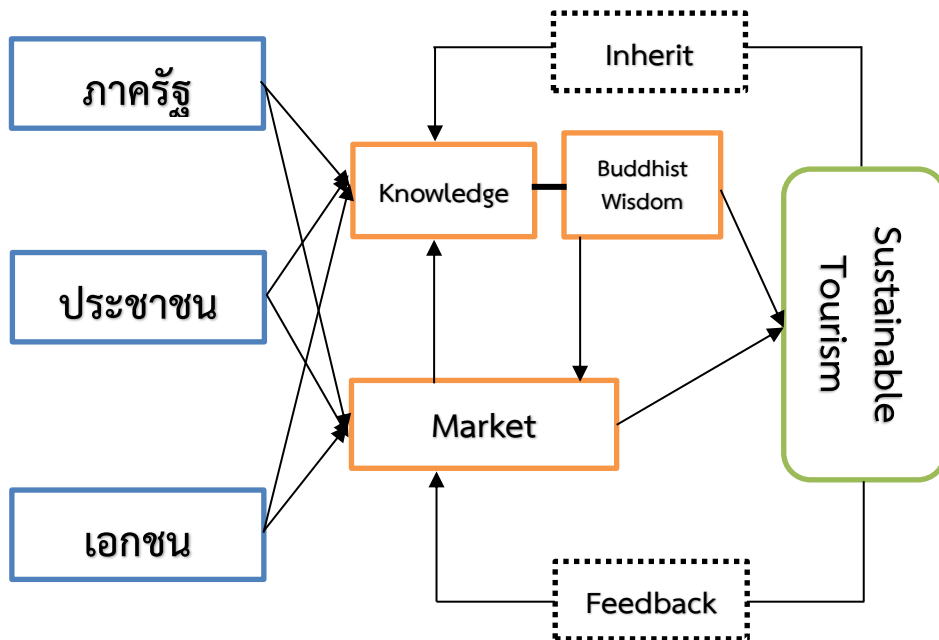
3. การสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยววิถีพุทธ อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า องค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ในการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยววิถีพุทธ อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก สามารถจัดลำดับตามความจำเป็นเร่งด่วนใหม่ จากผลการวิจัยเชิงปริมาณ และจากแนวทางการพัฒนาภายใต้กรอบแนวคิดทางหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งได้รับการยืนยันจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง ได้แก่ อปริหานิยธรรม 7 กุลจิรัฏฐิติธรรม 4 เบญจกัลยาณธรรม

5 สารานุกรม 6 ทัศนคติที่มีต่อการจัดการ 4 อิทธิบาท 4 และเวสารัชชกรณธรรม 5 บูรณาการสอดคล้องกับการจัดลำดับความจำเป็นในการนำไปปฏิบัติจากผลการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้ธรรมชาติของงานสำคัญ ในการกำหนดและสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ประสบผลสำเร็จได้ในทุกมิติ แบ่งเป็น 7 ด้าน 12 กลยุทธ์ คือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านขีดความสามารถในการรองรับ ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนทางการท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมและกระบวนการท่องเที่ยว และด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยสรุปในสามด้านแรกที่มีความจำเป็น คือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่ต้องมุ่งประเด็นความรู้ถึงการเข้าร่วมประชุมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ประเด็นการมีส่วนร่วมลงมติดำเนินการโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน เป็นต้น ด้านขีดความสามารถในการรองรับ คือต้องคำนึงถึงการจัดการแก้ไข ปริมาณขยะ หรือคำนึงถึงสภาพความเป็นธรรมชาติดั้งเดิมในชุมชน จากการที่มีย่านท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวในพื้นที่ (ด้านชีวกายภาพหรือด้านนิเวศ) รวมทั้งประเด็น จากผลกระทบต่อปริมาณการใช้ทรัพยากรน้ำ หรือข้อจำกัดการใช้ลานจอดรถชุมชน (ด้านการจัดการและสิ่งอำนวยความสะดวก) ในระดับที่ชุมชนยอมรับได้แค่ไหนเพียงใด

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในสามด้านแรก คือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านขีดความสามารถในการรองรับ และด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว มีจุดเน้นที่การพัฒนาให้คนในพื้นที่รู้จักใช้สื่อ Social Media การสร้างจุดเช็คอินในบริการแอปพลิเคชัน เสริมความรู้ด้านการใช้ระบบแอปพลิเคชันเพื่อการสำรองที่พักในระบบออนไลน์ที่เป็นที่นิยม เช่น Airbnb Agoda การให้คนในชุมชนใช้เครื่องมือซอฟต์แวร์ทางภูมิศาสตร์ออนไลน์ในระบบแอปพลิเคชัน เพื่อสร้างการรับรู้ตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับ อัจฉริยาพร คันธมาลาเจริญ (2564) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวในแนวทางการท่องเที่ยว 4.0 กรณีศึกษาพื้นที่ตำบลกุดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวประกอบด้วย การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยว ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความเข้าใจในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ และส่งเสริมการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวบนสื่อสังคมออนไลน์ที่สามารถเชื่อมโยงกลุ่มนักท่องเที่ยวกับ ชุมชนและผู้ประกอบการ ให้สามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เท่าเทียมกัน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัยข้างต้น แสดงให้เห็นองค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง นวัตกรรมภูมิปัญญาวิถีพุทธสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการหาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก การที่ประชาชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก มีส่วนในการแสดงความคิดเห็น เสนอแนะ เข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการ ให้การสนับสนุน ติดตาม ตรวจสอบ และรับผลประโยชน์จากการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อให้เกิดพัฒนาและรับผลประโยชน์ร่วมกันบนฐานของการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความยั่งยืน โดยภาคส่วนต่าง ๆ ต้องส่งเสริมให้ใช้สถานที่ทางศาสนาในชุมชนเป็นสถานที่จัดกิจกรรมของภาครัฐ จัดทำคู่มือชุมชนในการวางแผน เพื่อให้การให้บริการท่องเที่ยวมีคุณภาพและมาตรฐาน ใช้เครือข่ายจิตอาสาที่มีอยู่ในการประชาสัมพันธ์การรับรู้ข้อมูลด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ ชาวบ้านจัดตั้งกลุ่มในการให้ความช่วยเหลือ ประสานงาน และให้ข้อมูลการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ในลักษณะเครือข่ายภายใต้หลักสัปปุริสธรรม 7 และสาราณียธรรม 6 ที่มุ่งเน้นการประสานสอดคล้องกับบริบทในพื้นที่

2) การจัดทำชุดข้อมูลผลิตภัณฑ์ชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก โดยมีแนวทางในการกำหนดความรู้ซึ่งจะจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสารมาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้นักท่องเที่ยวหรือบุคคลทั่วไปสามารถเข้าถึงความรู้และพัฒนาไปต่อยอดทางด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้ชุมชนมีความสามารถในการแข่งขันทางการท่องเที่ยวชุมชนสูงสุด โดยที่ความรู้ที่กำหนดในการวิจัยนี้มี 2 ประเภท คือ ความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เป็นความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรได้โดยง่าย เช่น ทักษะในการทำงานงานฝีมือ หรือการคิดเชิงวิเคราะห์ บางครั้ง จึงเรียกว่าเป็นความรู้แบบนามธรรม และความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถรวบรวมถ่ายทอดได้ โดยผ่านวิธีต่าง ๆ เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี คู่มือต่าง ๆ และบางครั้งเรียกว่าเป็นความรู้แบบรูปธรรม โดยใช้หลักทฤษฎีภูมิคุ้มกันภัยพิบัติ 4 เป็นแกนสำคัญในการพัฒนา

3) การวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งการที่มีชุมชนมีผลิตภัณฑ์ที่ดีและมีคุณภาพจะช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์รวมถึงท้องถิ่น ในการแข่งขันทางธุรกิจขนาดเล็กของชุมชนที่ยังขาดความเข้มแข็งในการต่อสู้กับธุรกิจขนาดใหญ่ทั้งในประเทศและธุรกิจจากต่างประเทศ จึงทำให้ผู้ประกอบการต้องปรับตัวรับการแข่งขันที่รุนแรง โดยที่ประเทศควรให้ความสำคัญกับชุมชน ซึ่งเป็นฐานรากของธุรกิจในประเทศของตน การเพิ่มศักยภาพของชุมชนและใช้จุดแข็งของชุมชนทางด้านวัฒนธรรมวิถีชีวิตและภูมิปัญญาเพื่อเชื่อมโยงสู่ภาคการผลิตและบริการ เพื่อจะสามารถสร้างเอกลักษณ์ของตนเองและขยายโอกาสทางการตลาดมากยิ่งขึ้น จึงต้องหันกลับมามองถึงปัญหาที่เกิดขึ้นก่อนที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์สู่ท้องตลาด โดยใช้หลักอายุตะ 6 และจรี 6 เพื่อสนองต่อความต้องการของตลาด โดยต้องใช้หลักคุณธรรม 4 เป็นแกนเพื่อรักษาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างต่อเนื่อง

4) ชุมชนเกิดแนวคิด สร้างสรรค์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ภูมิปัญญาท้องถิ่นวิถีพุทธ เป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคม ชุมชน และในตัวของผู้รู้เอง หากมีการสืบค้นหาเพื่อศึกษาและนำมาใช้ก็จะเป็นที่รู้จัก เกิดการยอมรับถ่ายทอด และพัฒนาไปสู่คนรุ่นใหม่ตามยุคตามสมัยได้ โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง 5 ในการประสานค่านิยม เพื่อเป็นแนวทางหลักเกณฑ์สู่วิถีปฏิบัติที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ความสัมพันธ์กับผู้ล้งลับไปแล้วกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และกับธรรมชาติ ความรู้ที่สั่งสมมาแต่บรรพบุรุษสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ระหว่างการสืบทอดมีการปรับปรุงประยุกต์และเปลี่ยนแปลง จนเกิดเป็นความรู้ใหม่ตามสภาพการณ์ทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้องค์ความรู้ยังคงอยู่ จึงจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่จะรับการถ่ายทอดองค์ความรู้นั้น ต้องมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ เกิดความรักที่จะเรียนรู้ และต้องมีทักษะในการเรียนรู้ภูมิปัญญาต่าง ๆ

ของท้องถิ่น ภายใต้หลักเบญจกัลยาณธรรม 5 ที่เน้นเมตตากรุณา และ สัมมาอาชีวะใน ความสัมพันธ์ทุกระดับ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนและเป็นผู้ที่นำข้อมูลความรู้ที่เกี่ยวข้องกับภูมิ ปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ไปใช้เพื่อ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นวิถีพุทธ ในอำเภอเนินมะปราง อย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม

2. เอกชน นำผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่ผลิตจากฝีมือของชาวบ้านในชุมชน เป็นสื่อในการ ประชาสัมพันธ์ โดยการจัดการความรู้ของชุมชนเพื่อที่จะหนุนเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ให้มีการสืบทอดภูมิปัญญา และเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ได้แก่ บ้านน้ำปาด ตำบลชมพู บ้านมุงเหนือ บ้านลำ ภาศ บ้านหัวเขา ตำบลบ้านมุง และบ้านผารังหมี ตำบลไทรย้อย อำเภอเนินมะปราง จังหวัด พิษณุโลก สามารถนำชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ อำเภอเนิน มะปราง จังหวัดพิษณุโลก ไปประยุกต์ในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ร่วมกับแผนปฏิบัติการที่ โครงการ OTOP นวัตกรรม ของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ได้ดำเนินการไว้แล้ว เพื่อ ส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวชุมชนวิถีพุทธอย่างยั่งยืนในอนาคตต่อไป

2. ควรมีการสร้างเครือข่าย จัดการอบรมพัฒนาให้คนในพื้นที่รู้จักใช้สื่อ Social Media การสร้างจุดเช็คอินในบริการแอปพลิเคชัน เสริมความรู้ด้านการใช้ระบบแอปพลิเคชันเพื่อการ สำรองที่พัก เครื่องมือซอฟต์แวร์ทางภูมิศาสตร์ออนไลน์ในระบบแอปพลิเคชัน เพื่อสร้างการรับรู้ ตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธในพื้นที่อย่างเป็นปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยในพื้นที่ชุมชนในอำเภออื่นของจังหวัดพิษณุโลก ที่มีความแตกต่าง ทางด้านบริบทชุมชน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาและมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่ ต่างกัน ซึ่งจะทำให้ทราบข้อมูลความรู้ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว อำเภอเนิน มะปราง และนำมาพัฒนาการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกันในลักษณะเครือข่ายการจัดการ ท่องเที่ยวชุมชนวิถีพุทธต่อไป

2. ควรศึกษาในประเด็นแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมหรือการท่องเที่ยวชุมชนวิถีพุทธอย่างยั่งยืนในระดับจังหวัดและระดับภูมิภาค เพื่อ ส่งเสริมการทำงานด้านยุทธศาสตร์ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม อย่างยั่งยืนร่วมกัน และสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนต่าง ๆ ด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2564). ข้อมูลจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. สืบค้น 1 มีนาคม 2565, จาก <http://www.dla.go.th/work/abt/summarize.jsp>
- ฐปนัท แก้วปาน และคณะ (2563). หลักการและแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 22(2), 161-170.
- ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ท้องถิ่นออกราชอาณาจักรที่เป็นเขตติดโรคติดต่ออันตราย กรณีโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด 19 (COVID-19). (2563, 5 มีนาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 137 ตอนพิเศษ 52 ง. หน้า 13.
- วัชรภรณ์ จันทร์ขำ. (2547). ศักยภาพของชุมชนไทลื้อในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาบ้านดอนมูล อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมจินตนา จิรายุกุล. (2558). การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการที่ดีและการออกแบบผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเขตธนบุรีโดยชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- สุจิตราภรณ์ จุสปาโล. (2554). การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่เกาะสาหร่าย จังหวัดสตูล (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการอุดมการศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2564). สช. ย้ำ พลังชุมชน คือ ปรากรด้านหน้าเอาชนะโควิด 19. สืบค้น 1 มีนาคม 2565, จาก www.nationalhealth.or.th
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2552). มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- อัญฉิยาพร คันธมาลาเจริญ. (2564). การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวในแนวทางการท่องเที่ยว 4.0 กรณีศึกษาพื้นที่ตำบลกุดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต สาขาการวางผังเมืองและสภาพแวดล้อม). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- Department of Local Administration. (2022). Summarize for numbers of Thai local government organizations. Retrived March 1 , 2 0 2 2 , from <http://www.dla.go.th/work/abt/summarize.jsp>
- Krejcie, R.V. & Morgan, D.E. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Journal Education and Psychological Measurement*, 30(3), 608.

The World Bank. (2021). *Impact of COVID-19 on Thailand's households – Insights from a rapid phone survey*. Retrived March 1 , 2 0 2 2 , from <https://blogs.worldbank.org/>

